В. В. Лобанова

В. В. Лобанова

V. V. Lobanova

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Днепроровский национальный университет имени Олеся Гончара

Oles Honchar Dnipro National University

АНГЛІЙСЬКИЙ ЗАЙМЕННИК: РОЛЬ ТА ЗМІНИ У СУЧАСНІЙ МОВІ

АНГЛИЙСКОЕ МЕСТОИМЕНИЕ: РОЛЬ И ИЗМЕНЕНИЯ В СОВРЕМЕННОМ ЯЗЫКЕ

ENGLISH PRONOUN: ROLE AND CHANGES IN MODERN LANGUAGE

Стаття написана в руслі актуальних досліджень, оскільки проблема ролі та перекладу займенника зумовлена поширеністю цієї частини мови, її складними взаємовідносинами з актуальним референтом. Визначення оптимальних засобів перекладу займенників є певним внеском до загальної теорії перекладу. Існує декілька значних проблем, пов'язаних з теорією та типологією займенників і найбільш актуальних в контексті сучасної лінгвістики. До цих проблем належать: універсальні категорії особових займенників, функційні типи вживання займенників тощо. Значну увагу приділено ролі займенників у роботах А. Вежбицької, Е. Лассан, Л. М. Синельникової, М. Шефера та інших авторів. Незважаючи на наявність значної кількості праць, присвячених займенникам, їх роль у сучасній мові ще не є вичерпно висвітленою. Тому метою, яку ми ставимо у цій статті, є проаналізувати функції особових займенників у сучасній англійській мові. За нашими спостереженнями, окрім традиційних функцій, притаманних займеннику як частині мови, треба звернути увагу на тема-рематичну функцію займенника, стилістично-видільну та функцію психологічну. В сучасній розмовній англійській мові відбуваються певні зсуви в співвідношенні називного і об'єктного відмінків особових займенників, особливо займенника «І». Сфера використання об'єктного відмінку розширяється за рахунок звуження сфери вживання називного відмінку. Ці особливості співвідношення відмінкових форм зумовлюють появу та розвиток таких функцій займенника, як стилістично-видільна та психологічна. Перспективи подальшого дослідження ми бачимо в аналізі форм питальних займенників.

Ключові слова: займенник, особовий займенник, функція, тема-рематична функція, стилістично-видільна функція, психологічна функція.

Статья написана в русле актуальных исследований, поскольку проблема роли и перевода местоимения предопределена распространенностью этой части речи, ее сложными взаимоотношениями с актуальным референтом. Определение оптимальных средств перевода местоимений является вкладом в общую теорию перевода. Существует несколько значительных проблем, связанных с теорией и типологией местоимений и наиболее актуальных в контексте современной лингвистики. К этим проблемам принадлежат: универсальные категории личных местоимений, функциональные типы употребления местоимений и тому подобное. Значительное внимание уделено роли местоимений в работах А. Вежбицкой, Э. Лассан, Л. М. Синельниковой, М. Шефера и других авторов. Невзирая на наличие значительного количества трудов, посвященных местоимениям, их роль в современном языке еще не является исчерпывающе освещенной. Поэтому целью, которую мы ставим в настоящей статье, являемся анализ функции личных местоимений в современном английском языке. По нашим наблюдениям, кроме традиционных функций, присущих местоимению как части речи, целесообразно обратить внимание на тема-рематическую функцию местоимения, стилистически-выделительную и функцию психологическую. В современном разговорном английском языке происходят определенные сдвиги в соотношении именительного и объектного падежей личных местоимений, особенно местоимения "I". Сфера использования объектного падежа расширяется за счет сужения сферы употребления именительного падежа. Эти особенности соотношения падежных форм предопределяют появление и развитие таких функций местоимения, как стилистически-выделительная и психологическая. Перспективы дальнейшего исследования мы видим в анализе форм вопросительных местоимений.

Ключевые слова: местоимение, личное местоимение, функция, тема-рематична функція, стилістически-виделительная функция, психологическая функция.

The article is inside topical research, as the problem of role and translation of pronoun is predefined by prevalence of this part of speech, and its complicated mutual relations with an actual referent. Determination of optimal facilities of translation of pronouns is certain contribution to the general theory of translation. There are a few considerable problems, related to the theory and typology of pronouns and most topical in the context of modern linguistics. These problems include: universal categories of the personal pronouns, functional types of the use of pronouns and others like that. Considerable attention is paid to the role of pronouns in the papers by A. Wezbicka, E. Lissan, L. Sinelnikova, M. Schaefer and other authors. Despite of the existence of a number of papers dealing with the pronouns, their role in the modern language has not been exhaustively lighted up yet. Therefore the purpose, which we set in this article, is to analyse the functions of the personal pronouns in modern English. According to our observations, besides traditional functions, inherent to the pronoun as a part of speech, it is necessary to pay attention to theme and rheme function of pronoun, stylistic and pointing out and psychological functions. In modern English language there are certain changes in correlation of nominative and objective cases of the personal pronouns, especially the pronoun "I". The sphere of the use of objective case is broadened due to narrowing of sphere

of the use of nominative case. These features of correlation of case forms predetermine appearance and development of such functions of pronoun as stylistically pointing out and psychological. The prospects of further research are seen in the analysis of forms of interrogative pronouns.

Keywords: pronoun, personal pronoun, function, theme-rheme function, stylistically pointing out function, psychological function.

У статті в загальному вигляді ставиться проблема ролі займенника в сучасній англійській мові. Ця стаття написана в руслі актуальних досліджень, оскільки проблема ролі та перекладу займенника зумовлена поширеністю цієї частини мови, її складними взаємовідносинами з актуальним референтом. Визначення оптимальних засобів перекладу займенників є певним внеском до загальної теорії перекладу.

Існує декілька значних проблем, пов'язаних з теорією та типологією займенників і найбільш актуальних в контексті сучасної лінгвістики. До цих проблем належать: універсальні категорії особових займенників, функційні типи вживання займенників тощо. Частина проблем належить традиційним сферам зацікавленості лінгвістів, інші ж почали активно досліджуватись лише останнім часом.

За даними дослідників [5], в англійській мові загалом займенники займають більше 10% від загальної кількості слів у будь-якому тексті, найвагомішу їх частину складають особові займенники в функції підмета та додатку. Значну увагу приділено ролі займенників у роботах А. Вежбицької [2], Е. Лассан [4], Л. М. Синельникової [6], М. Шефера [10] та інших авторів. Зокрема, підкреслено, що найпоказовіші (*я – ты – мы*) стосунки, які, на думку А. Вежбицької, «належать до «семантичного алфавіту» ідей і сутностей. Особові займенники – спосіб установаження розміру дистанції між адресантом і адресатом. Під час переходу від *я* до *ми* відбувається не просто зміна суб'єкта, а перетворення *ми* в повнозначне слово з лексичним значенням «нероздільної спільності» [2, с. 31]. М. Шефер стверджує, що складності використання особових займенників призводять до виникнення так званої «гіперкорекції»,

коли вчителі не встигають за сучасними змінами і вимагають від учнів використання застарілих, традиційних форм займенників [10].

Займенник може забезпечувати як єдність співрозмовників (*ми, наше*), так і їх роз'єднаність, розділеність (*ви, ваше*), як симпатію (емпатичний дискурс), так і антипатію (конфліктний, конфронтаційний дискурс). Поетика займенників демонструє здатність ускладнення функцій цієї граматичної категорії загалом і окремих, значущих для вираження поетичного значення груп займенників – вказівних, особових, неозначених [2, с. 31].

На думку Л. М. Синельникової, «у «подвійному» стані можуть перебувати дійктичні займенники *я, ти, він, вона, воно, вони*. У дискурсі їх потенційна неоднозначність спричиняє обмін питаннями й репліками для набуття додаткового референційного значення. У таких текстах уточнення безглузді: *Я* – синтез когнітивних вимірів ліричного героя, автора і потенційного читача; *ти* – узагальнений співрозмовник, віртуальний учасник віртуального діалогу, *він* – *вона* – людина, яка є носієм особливих якостей, які сприяють ідеалізації образу, що не потребує перефразовування власною назвою» [6, с. 123].

Незважаючи на наявність значної кількості праць, присвячених займенникам, їх роль у сучасній мові ще не є вичерпно висвітленою. Тому метою, яку ми ставимо у цій статті, є проаналізувати функції особових займенників у сучасній англійській мові. За нашими спостереженнями, окрім традиційних функцій, притаманних займеннику як частині мови, треба звернути увагу на тема-рематичну функцію займенника, стилістично-видільну та функцію психологічну.

Як відзначає І. П. Крилова та інші, «дати чітке визначення займеннику важко, оскільки займенники не називають предмет, а тільки указують на нього» [3, с. 268]. Займенники є одним з найдавніших і складних лексично-граматичних класів слів. Ця частина мови сформувалася, набула розвитку, поповнювалася і, в кінці кінців, набула теперішньої форми за багато століть. На цей час в англійській мові спостерігаються зміни в попередніх відмінкових

формуваннях. По-перше, як відзначають дослідники, зменшується чіткість матеріального виразу відмінкового значення, наприклад, форми *you* в називному і об'єктному відмінках омонімічні, по-друге, з'являються нові тенденції у вживанні називного і об'єктного відмінків особових займенників.

Найповнішу характеристику вживання форм називного і об'єктного відмінків особових займенників дає Б. Ільїш, який наголошує, що особові займенники мають граматичну категорію відмінку, яка відрізняється від категорії відмінку у іменників. «Some pronouns distinguish between two cases which are best termed nominative and objective (instead nominative we might also say subjective)» [9, с. 67]. Б. Ільїш пов'язує вживання форм називного і об'єктного відмінків займенника першої особи однини «I» та «me» з наголошеністю і ненаголошеністю форм в реченні, порівнюючи тенденції переважного вживання форми об'єктного відмінку у функції предикатива з схожим процесом в італійській і французькій мовах. В результаті дослідження вживання відмінкових форм англійських займенників науковець приходить до висновку: «Thus general tendency is clearly towards disappearance opposition between nominative and objective cases in pronouns» [9, с. 69]. Схожу думку висловлюють Л. Бархударов і Д. Штелінг: «В разговорном стиле речи наблюдается тенденция к переосмыслению форм падежа» [1, с. 86]. Б. Хаймович, Б. Роговська детально розглядають питання, пов'язані з вживанням відмінкових форм займенників, і підкреслюють, що «Some facts point to serious changes in correlation between nominative and objective cases taking place in Modern English. Objective case pronouns seem to encroach on their case opposites» [7, с. 101].

Отже, в нормативній граматиці сучасної англійської мови називний відмінок займенників, як правило, вживається у функції підмета, об'єктний відмінок - у функції додатку. Проте, як свідчать результати досліджень за останні 15-20 років, у сучасній англійській мові це співвідношення часто порушується, і форма об'єктного відмінку все частіше заміщає форму називного відмінку в інших синтаксичних функціях, тобто намітилася тенденції до

розширення вживання об'єктного відмінку і звуження сфери вживання називного відмінку.

Співвідношення вживання форм називного і об'єктного відмінку першої особи однини «I» і «me» значно відрізняється від вживання відмінкових форм інших особових займенників. В займенниках першої особи однини тенденція до розширення сфери вживання форм об'єктного відмінку більш розвинена.

Для особових займенників найбільш розповсюджена функція – підмета і додатку, як прямого, так і прийменникового. У функції підмета, як правило, вживається називний відмінок вище перелічених займенників, наприклад.

I wish I could let him take things easier. But I can't (A. Hailey).

I know you are, and I appreciate your watching out for Keith the way you have (A. Hailey)

Називний відмінок цих займенників в інших функціях в загалом не вживається за винятком конструкції “ It is (was)... who”, де він вживається у функції предикатива, наприклад:

Obviously I think it's me, and you think it's you (A. Hailey).

Синтаксичною функцією, в якій широко вживається об'єктний відмінок особових займенників, є, як і виходить з назви самого відмінку, функція додатку. В цій функції об'єктний відмінок вживається після дієслів, як перехідних, так і неперехідних, тобто є і прийменниковим і прямим додатком, наприклад.

By the way, one of my people told me there's another community meeting over there tonight (A. Hailey)

If she is, what do you want me to do? (A. Hailey)

Окрім цих синтаксичних функцій, названі особові займенники можуть також вживатися у функції предикатива, причому, в сучасній розмовній мові в цій функції переважає форма об'єктного відмінку. Б. Ільїш пише: « As to other pronouns group, sentences « It is him » « It is her » « It is us » « It is them » with objective case form used as a predicative, do occur, but they seem still to have a somewhat careless or low colloquid colouring» [9, 67]

It's not him at all, it's another fellow, doing two years, for. Oh, dirty beast
(Beham)

Що стосується займенника «you», то в деяких літературних текстах зустрічається форма називного відмінку займенника II особи «ye»:

Ye're as gentle as me own mother, big lump a folla that ye are (D. Cusack).

У функції підмета називний відмінок вживається в тих випадках, якщо підмет виражений тільки цим займенником, або займенник стоїть безпосередньо перед присудком:

What's your name? Your first name?

I'm Peter. (Albee)

В інших випадках у функціях підмета може вживатися і форма об'єктного відмінку *me*. Б. Ільїш вважає: « Form «me» can occasionally be found in function subject, provided it does not immediately precede predicate verb, as in sentence. «That's law state, Ham, and there's nothing me or you can do about it»

Л. Бархударов і Д. Штелінг додають до цих випадків вживання форми «me» у функції підмета і той, коли форма «me» знаходиться у відособленні перед підметом або після нього:

Me, I picked sides long ago (Doherty)

There's just Jan and me (Cusack)

Who took call, me or you? (Pinter).

Але і в розмовній мові в цих випадках іноді як і раніше вживається форма називного відмінку:

You and I, we are different, Mr. Middleton, we are willing to be old, we are ready to go (Pristley).

Форма «me» також широко вживається в поєднанні займенників «you and me », наприклад:

« You and me has to share rooms» he announced (Pristley)

В цьому випадку форма «me» стоїть у реченні безпосередньо перед дієсловом, тобто причиною її вживання не є віддалення від дієслів. Ймовірно,

як вважають деякі дослідники «you and me» в сучасній англійській мові набувають характеру стійкого словосполучення.

Кажучи про особливості вживання відмінкових форм займенника І особи однини, не можна не звернути уваги на співвідношення їх у функції іменної частини присудка. В цій функції (предикатива), як правило, вживається об'єктний відмінок, так само як і в інших особових займенниках:

I can't bear to lie still like this. It isn't me (Cusack)

У функції іменної частини присудка називний відмінок вживається, в основному, тільки в обороті « it is . ..that, who »:

It's not I who slim, sir (Wesker)

Причина такої зміни співвідношення вживання відмінкових форм займенників, на думку деяких дослідників, полягає в зміні типу самої англійської мови. В аналітичній мові порядок слів стає основним засобом розмежування належного і прямого доповнення. Відмінкові форми особових займенників при цьому стають додатковим засобом виразу тема-рематичних відносин, тобто, форма об'єктного відмінку слугує для вираження реми, а називного – теми.

Другою функцією сучасного англійського особового займенника, яка пов'язана з описаною вище, є стилістично-видільна, коли сленгова або розмовна форма займенника використовується з метою характеристики того чи того персонажа. Така функція потребує значної уваги перекладача і в багатьох випадках перекладається за допомогою компенсації, наприклад:

*Why don't you write a good thrilling detective story?" she asked. "**Me**?" exclaimed Mrs. Albert Forrester, for the first time in her life regardless of grammar. (S. Maugham). — А почему бы вам не написать детективный роман, такой, чтобы дух захватывало? — **Чего?** — воскликнула миссис Форрестер, впервые в жизни забыв о грамматике.*

*"Serve him right," said Sir Pitt; "**him** and his family has been cheating me on that farm these hundred and fifty years" (W. Thackeray). - Он со своей семейкой **облапошивал** меня на этой ферме целых полтора ста лет!*

І третьою специфічною функцією сучасного особового займенника є відбиття психологічного стану особи, про що свідчать результати сучасних наукових досліджень. Наведемо цитату: People in the throes of depression did not necessarily write about sad things, but they did reliably use more first-person singular pronouns: *I, me, mine*. Depressed patients tend to ruminate and are often heavily preoccupied with their own suffering. Decades of research have found that the words people choose in everyday conversation can reveal a great deal about their underlying psychology [8].

Отже, доходимо висновку, що в сучасній розмовній англійській мові відбуваються певні зсуви в співвідношенні називного і об'єктного відмінків особових займенників, особливо займенника «I». Сфера використання об'єктного відмінку розширюється за рахунок звуження сфери вживання називного відмінку. Ці особливості співвідношення відмінкових форм зумовлюють появу та розвиток таких функцій займенника, як стилістично-видільна та психологічна. Перспективи подальшого дослідження ми бачимо в аналізі форм питальних займенників.

References

1. **Бархударов Л. С.** Грамматика английского языка / Бархударов Л. С., Штелинг Д. А. - М. : Изд-во литературы на иностранных языках, 1965. – 442 с.
2. **Вежбицкая Анна.** Семантические универсалии и описание языков /А. Вежбицкая. - М. : Яз. рус. культуры, 1999. - 776 с.
3. **Крылова И.П.** Грамматика современного английского языка / Крылова И. П., Гордон Е. М. - М., 2003. - 448 с.
4. **Лассан Элеонора.** Лирическая песня как идеологический феномен /Э. Лассан // Политическая лингвистика. - 2009. - № 4(30).- С. 14–31.
5. **Садыки Н. Н.** К вопросу о функционировании местоимений в английском и лезгинском языках / Н. Н. Садыки. - Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина. - 2013. – С. 79-85
6. **Синельникова Л. Н.** Местоимение в дискурсе / Л. Н. Синельникова. - Луганск : ГУ «ЛНУ имени Тараса Шевченко», 2009. - 412 с.

7. **Хаймович Б. С.** Теоретическая грамматика английского языка / Хаймович Б. С., Роговская Б. И. - М.: Высшая школа, 1970. – 298 с.
8. **Eichstaed J. C.** Status Update: Stressed, Angry, at Risk / J. C. Eichstaed // Scientific American Mind. – November-December 2015. - P. 62-67.
9. **Ilyish B. A.** The structure of Modern English /B. A. Ilyish. – M.-L., 1965. – 243 p.
10. **Shaefer M.** Between you and I / M. Shaefer. - [Электронный ресурс] : [Режим доступа] : <https://www.academia.edu/38368501/>